תנ״ך · אחרונים · מלבי״ם · נביאים

מלבי"ם על נחום

רבי מאיר ליבוש ב"ר יחיאל מיכל [מלבי"ם] וייזר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלבי"ם על נחום

רבי מאיר ליבוש ב"ר יחיאל מיכל [מלבי"ם] וייזר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלבים-על-נחום/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק א 4
פסוק ב 5
פסוק ג 5
פסוק ד 6
פסוק ה 6
פסוק ו 7
פסוק ז 7
פסוק ח 7
פסוק ט 7
פסוק י 8
פסוק יא 8
פסוק יב 8
פסוק יג 9
פסוק יד 9
פרק ב 9
פסוק א 9
פסוק ב 10
פסוק ג 10
פסוק ד 10
פסוק ה 10
פסוק ו 10
פסוק ז 11
פסוק ח 11
פסוק ט 11
פסוק י 11
פסוק יא 12
פסוק יב 12
פסוק יג 12
פסוק יד 12
פרק ג 13
פסוק א 13
פסוק ב 13
פסוק ג 13
פסוק ד 13
פסוק ה 13
פסוק ו 13
פסוק ז 14
פסוק ח 14
פסוק ט 14
פסוק י 14
פסוק יא 14
פסוק יב 14
פסוק יג 14
פסוק יד 15
פסוק טו 15
פסוק טז 15
פסוק יז 15
פסוק יח 16
פסוק יט 16

פרק א

פסוק א

משא נינוה, הספר הזה נחלק לשנים, אחד נקרא בשם משא נינוה, והם הנבואות של סי' א' וסי' ב', והשני הוא ספר חזון של נחום, והיא הנבואה שבסי' ג', כי נינוה נחרבה שתי פעמים, והמשא יספר מחורבן האחד של נינוה שזה היה קודם ימי הנביא או בימיו, והחזון הוא לעתים רחוקות אשר חזה חורבן השני של נינוה שהיה בשנה הראשונה של מלכות נבוכדנצר שבו נחרבה לגמרי. והנה חורבן נינוה השני שהיה על ידי נבוכדנצר מצאנו בדברי חז"ל, אבל חורבן הראשון לא נמצא בספרי חכמינו רק הוא דבר מוסכם מסופר בכל קורות דה"י הקדמונים, ואלה דבריהם, סרדנאפל מלך אשור היה איש בליעל זולל וסובא ורודף זימה טפש ונשחת מאד, ויתקשר עליו שר צבא בבל (שמו בעלעזיאס) אשר היה תחת ממשלתו, עם שר צבא מדי (שמו ארבאצעס) ועם שאר שרי הצבא, ויתאספו עם חילם כארבע מאות אלף איש להלחם על נינוה והמלך יצא לקראתם ויך בהם חללים וירדוף אותם עד גבול ארץ כשדים, ושם עמדו המורדים, ונודע להם כי יצא חיל גדול מבאקעריען לעזור למלך, וישלחו שלוחים לקראתם לפתותם להיות אתם בקושרים, והמלך לא ידע מזה מאומה ובטח על אדיריו הבאים לעזרו, וישתו וישכרו, ויקומו הקושרים עליהם בלילה ויכו כל חיל המלך, וגם חיל המלך שיצאו לקראתם עם שר צבאו שלמן אחי אשתו נפלו במלחמה, וכל השרים אשר היו תחתיו מרדו בו ויפרקו עולו, ואז נסגר המלך וחילו הנשארים בעיר נינוה אשר היתה עיר בצורה ונהר חדקל סובב, והמורדים צרו על העיר שלש שנים ולא יכלו לה, והמכשפים אמרו למלך שכ"ז שלא יהפך נהר חדקל לאויב לו לא תלכד העיר, וע"ז בטח ולא פחד מרעה, ויהי אחרי שלש שנים עבר הנהר את גבולו ויפרוץ בחומת העיר כחצי פרסה, וירא המלך כי הפך הנהר לאויב לו ויתבהל מאד ויאמר נואש, ויצו להקים בארמונו מדורת עצים ואש וישם עליה את כל רכושו גם השגל ופילגשיו והוא עצמו עלו כולם על המוקד וישרפו באש, והאויבים כבשו את העיר ולא שלחו את ידם בבזה, ולא רצו להרע ליושבי העיר כי אמרו שלא באו רק להשמיד את בית המלך, רק אנשי העיר נפל עליהם פחד וינוסו כולם ויעזבו את העיר כמדבר שממה, והאויב הקים ציון של בוז וחרפה להמלך סרדנאפל לאות על מעשיו הרעים, וכל ציוני הכבוד שהיו מורים על המלך שברו ויתצו, וישימוה לאות ולמשלים. זה תוכן הספור הנמצא בכל ספרי דה"י כולם פה אחד, אבל מתי היה הדבר ובאיזה זמן? לא נוכל להציל מפיהם דבר נכון וברור, והמבארים יאמרו כי המלך סרדנאפל הוא אסר חדון המוזכר בכתוב, אשר מלך תחת סנחריב אשר בניו הכוהו בחרב

ויאמרו שהוא שם מורכב **סר** (אסור) **נאפל** הוא (חדן, פול) הנז' בד"ה, ולפ"ז היה מעשה זו בסוף ימי חזקיהו או בימי מנשה, והוא מסכים לדעת חז"ל שנחום נבא בימי מנשה. אולם המעיין בספרי הקורות משמע שהיה קדום זמן הרבה. ואין בידינו להכריע, רק אם היה קדום, נשא המשא על חורבן שהיה קודם לימיו, ואם היה בזמנו נשא המשא על חורבן שהיה בימיו, ועל זה אמר **משא נינוה**, ועוד חזה חזיון על חורבן השני של נינוה שיהיה בימי נבוכדנצר. ועל זה אמר **ספר חזון**,שהחזן הוא לעתיד. ואנחנו נפרש הכתובים מסכים בכל האופנים:

פסוק ב

אל, תחלה יאמר הצעה והקדמה אל ספרו **ה' אל קנא ונוקם**, ר"ל שיש בו שני מדות, א] לקנא על כבוד שמו המחולל, ב] לנקום על הרע שנעשה לנגדו, ויש הבדל ביניהם שבצד שנוקם על הרע שעשו הרשעים בפועל לא יאריך אף רק **נוקם ה'**, ינקום תיכף כדי שלא יתמידו ברעתם ויחריבו את העולם, אבל בצד שהוא קנוא על כבוד שמו אינו נוקם תיכף רק הוא **בעל חמה**, שגדר החמה הוא ששומר הכעס בלבו ואינו מוציאו אל הפועל להעניש עליו שזה יקרא בשם אף, ומפרש שני ענינים אלה, **נוקם הוא לצריו ונוטר הוא לאויביו** כי יש הבדל בין צר ובין אויב שהצר הוא המציר בפועל והאויב הוא הדורש רעתו בלב ואינו מציר בפועל, ויצוייר צר שאינו אויב אם מציר לו להנאתו שלא מחמת איבה, ואויב שאינו צר אם אינו עושה לו רעה,ואצל השם, העושים רעות בפועל בין אדם לחברו נקראים צרי ה', ויצוייר שאינו אויב רק שעושה להנאתו, והכופרים בו בזדון והחולקים על אמונת ה' נקראים אויביו, ויצוייר שאינו עושה רע בפועל בין אדם לחברו, ויש הבדל בין נקימה ובין נטירה, שהנטירה הוא שמירת השנאה בלב, והנקימה הוא שנוקם בפועל, ועז"א כי **לצריו** שעושים רעות בפועל ה' **נוקם** תיכף ואינו ממתין להם, אבל **לאויביו** המכחישים אלהותו ואינם מריעים בפועל הוא **נוטר** החמה בלב ואינו מעניש תיכף:

פסוק ג

ה' ארך אפים. באר ענין הנטירה, שבזה הוא מאריך אף ואינו מעניש תיכף, וזה מצד שהוא **גדל כח**, כמ"ש ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר ה' ארך אפים, שהארכת האף מורה על גודל כחו לסבול עתה ולהעניש תמיד בעת שירצה, כי בשר ודם אי אפשר לו להאריך אפו מצד קוצר כחו לסבול. ומצד שמתירא שלמחר לא יהיה בכחו להעניש כי אין כחו מתמיד אבל ה' מצד שהוא רב כח מאריך אף, ובכ"ז **ונקה לא ינקה** כי סופו להעניש ולהשמיד את אויביו עת תתמלא סאתם, ורצה בזה שמה שהאריך ה'

לנינוה מעת נבא עליה יונה, הגם שאז לא שבו רק מן החמס אשר בכפיהם ולא שבו מעבודת אלהים אחרים כמש"ש, כי על עבודה זרה וכפירה והכחשת האמונה ממתין עד שיתמלא סאתם ולא שלם עונם עד הנה, ורק על החמס שבזה נקראים בשם צרים רצה להאבידם תיכף בעוד ארבעים יום, ע"כ הציע מדת ה' והנהגתו בעונשי הרשעים ואיך האריך להם אפו עד שבא קצם, עתה יתחיל להציע איכות ענשו ונקמתו, ומצייר ביאת ה' והתגלותו להשמיד את הרשעים בשלוש מדרגות זו אחר זו, וכל מדרגה יצייר בציור אחר נורא ומרעיש ומבהיל מאד, והוא, כי הלביש מליצתו בחזיונות מבהילים כאילו ארבעה האיתנים מצוקי ארץ שהם ארבעה היסודות יוצאים אתו להחריב ולהשמיד את כל פני האדמה, (מדרגה אחת) יצייר התעוררות ה' לירד מגבהי מרומים אל הארץ להחריב אותה, ויצייר הליכות אלי מלכי בקדש עם שני היסודות אשר בו יציירו המליצים את דרכו והלוכו, שהוא יסוד הרוח ויסוד המים, ועז"א **ה' בסופה ובשערה דרכו**, הדרך שילך אל הארץ היא בסופה ובסערה, והיא רוכב על **עב** קל הנושא יסוד המים שהוא **הענן**, והוא **אבק רגליו** כאילו בהליכתו במרוצה מעלה אבק והוא הענן ר"ל שאז יתעוררו שני יסודות המחריבים הישוב לפעמים, כמו סער מתחולל עוקר הרים ומשבר סלעים, או זרם עננים ושטף ומבול מים:

פסוק ד

גוער, מצייר שיעשה אז חורבן בין בים ובין ביבשה, שהוא **גוער בים ויבשהו ואת הנהרות החריב**, הגם שבעת השטף ובקיעת העננים ימלאו הנהרות מים וישתפכו לתוך הים, הוא יעשה דבר והפוכו, שהגם שזרם הים עבר ושטף הארץ, הנהרות יחרבו ולא ירדו מימיהם אל הים וייבש הים, וכן יעשה חורבן ביבשה כי אז **אומלל בשן וכרמל** שע"י הסער וזרם ברד שער קטב יכרתו כל שדי תבואה ופרח אילנות, כמ"ש קול ה' על המים קול ה' שובר ארזים וכו':

פסוק ה

הרים (המדרגה השניה), עת הגיע בדרכו על ראשי ההרים הרמים שאז הוא קרוב אל הארץ, ובזה יצייר המשחית השלישי שיצא לפעלו והוא יסוד העפר, שבעמדו על ראשי ההרים אז **ירשו** ממנו, וגם **הגבעות** שהם למטה מן ההרים **התמוגגו** ר"ל שאז ירעש יסוד העפר ויתהוה רעש הארץ ויתחיל בהרים שבהם מצוי הרעש לרוב ואח"כ יתפשט אל הגבעות, ומוסיף כי **תשא הארץ מפניו** כאילו כלל הארץ תתנשא ממקומה לקום מפניו כמי שמתנשא לקום לפני מלך גדול, ועמה תתנשא **תבל ויושבי בה**, ימליץ שאז תרעש הארץ בכללה ועמודיה יתפלצון, והוא ציור חורבן כללי ע"י רעש יסוד העפר:

פסוק ו

לפני. (המדרגה השלישית), שכבר בא השופט את הארץ ודן אותם עפ"י מעשיהם ושופך עליהם עברה וזעם וצרה, ובזה יצייר המשחית הרביעי שיצא להחריב ולהשחית שהוא יסוד האש ויש הבדל בין אף ובין חמה ובין זעם, **החמה** היא הכעס הפנימי העצור בלב, ועת יתגלה הכעס לחוץ נקרא **אף** שאז יגזר עונש, והקללה עצמה והעונש נקרא **זעם**, עז"א **לפני זעמו מי יעמד** שהוא העונש עצמו, ומוסיף **מי יקום** גם **בחרון אפו** אף שעוד לא שפך זעמו, ומוסיף שגם **חמתו** הפנימית אף שעדיין לא יצאה לחוץ בכ"ז **נתכה כאש**, מצייר החמה כאש בוער העצור בהררי עד ותאכל עד תהום רבה, שעת יותך האש ע"י חלקי גפרית ויתר דברים אשיים הנמצאים במעמקי האדמה והארץ תקיא העצמים אשר בבטנה, שאז חמתו נתכה כאש הנזרק מהרים מוריקים אש, שהדברים המוצקים נתכים אז עד שגם **הצורים** החזקים **נתצו ממנו** ויעלו כאבק פורח להחריב ולהשמיד את כל סביבותם:

פסוק ז

טוב, אחר הציור הנורא הזה שצייר שהמקום הכללי שהוא כדור הארץ עלה בתהו ויאבד, ואין מקום ומעמד לכל היקום אשר על פני האדמה, ישאל על מה יעמדו עתה בני תבל? הלא הארץ התפוררה והתמוטטה? משיב, **ביום צרה**, **טוב ה' למעוז**, טוב לעמוד על ה' כי הוא עתה מקומו של עולם ועליו יעמדו הברואים וימצאו מעוז ומחסה, **ויודע חוסי בו**, ר"ל והמעוז הזה שיעוזו בו עתה שהוא ה', נעלה מן המעוז שימצא אדם בדבר טבעי שהמעוז אינו יודע מי חוסה בו, אבל ה' הוא מעוז אשר יודע חוסי בו ומשגיח עליו בהשגחה פרטית, ר"ל כי בחורבן הכללי הזה, ישגיח בעין חמלה להציל את הבוטחים בו ולהצילם מני צר:

פסוק ח

בשטף עובר, עם הציור שצייר את ה' כמעוז מן הצרה, מצייר אותו ג"כ כעובר בשטף לכלות את הצרה, ר"ל **בעת שה' עובר בשטף** וזרם מים, עד **שכלה יעשה מקומה** (**של הצרה**), שע"י השטף יכלה את המקום שמשם באה הצרה לכל העולם שהיא ארץ אשור **ואויביו ירדף חשך**, והוא ציור על זרם מי חדקל ששטף אז נינוה בפקודת ה', וכל העיר ברחו כאילו דרכם חשך וחלקלקות ומלאך ה' רודפם, כמו שנתבאר בפסוק א':

פסוק ט

מה תחשבון אל ה' למה תחשבון ע"ז מחשבה ראה על ה' כאילו יצא להרע ולבלע ולהשחית שאין זה ממדתו, כי באמת אין כונתו להרע רק **כלה הוא עושה צרה לא תקום**

פעמים, בזה יכלה את הצרה, שהיא מלכות אשור שהיא היתה צרת התבל, וע"י השטף הזה **הוא מכלה את הצרה בל תקום פעמים**, שהגם שאחר מפלה זו קמה פעם אחד, הלא עוד תשוב ותחרב שנית ע"י נ"נ ובפעם השני לא תקום עוד, כי רק פעם א' תקום צרה לא פעמים:

פסוק י

כי עד סירים סבוכים, כי ע"י השטף הזה נתבהל סרדנאפל והתיאש, וערך מערכת קוצים כסוחים באש יצתו ועלה על המוקד הוא וכל ביתו ונשרפו שמה, ובזה צייר שהמלך וכל בני ביתו שתו אז ונשתכרו כמו שהיה דרכם שהיו בסובאי יין תמיד, ומתוך שכרות באו **עד סירים סבוכים**, שהם מערכת הקוצים והמדורה של אש, והגם **שהסבואים** היו **כסבאם**, ר"ל שתויי יין, בכ"ז כאשר קרבו עד הסירים הסבוכים **אכלו כקש יבש מלא**, ר"ל כקש שמלאו ימי גדולו ונתיבש שאז ישרף תיכף בהריחו אש, והלחים מן היין נעשו כיבשים:

פסוק יא

ממך, מסב פניו אל עיר נינוה, אומר אליה הנה **ממך יצא** הרשע הזה שהוא **חושב רעה על ה'** לכפור במציאות ה' והשגחתו והוא **יועץ** עצת **בליעל** לפרוק עול ולעשות כל התועבות:

פסוק יב

כה אמר ה', על כן נגזר על נינוה שתהיה שממה ולכן בא עליהם פחד ה' וברחו כולם, **הגם שהיו שלמים והיו רבים**, שהיו עם רב ולא נחסר מהם במלחמה כי לא לחמו כלל, בכ"ז **כן נגוזו** וברחו מן העיר **כמו שעבר** המלך החושב רעה על ה', ולדעת האומרים שסרדנפאל שבו היה המעשה הוא אסור חדון בן סנחריב, יל"פ שהמליץ ידבר אל סנחריב בנוכח, אומר אליו **אתה החושב רעה על ה'! ממך יצא יועץ בליעל**, ר"ל אסרחדון שיעץ בליעל לפרוק עול הוא יצא ממך, אתה סנחריב שהיית חושב רעה על ה' ושלחת מלאכים לחרף אלהים חיים, **לכן כה אמר ה' אם** (כן) **נגוזו שלמים וכן רבים**, לכן כן **ועבר** גם היועץ בליעל, ר"ל הלא במיתה זו שהיא מיתת שריפה נגוזו מן העולם שלמים ורבים ממחנה סנחריב, שהמלאך שיצא והכה במחנה אשור שרפן כולם כפי קבלת חז"ל לכן **ועבר** גם הוא יעבור על האש, (ותפס לשון העברה על האש, כי היה דרכם להעביר באש למולך, וסנחריב עצמו רצה לעשות כן לבניו שלכן הכוהו בחרב, כמ"ש (ישעיהו ל׳:ל״ג) במ"ש כי ערוך מאתמול תפתה גם היא למלך הוכן, ור"ל שמיתה זו להשרף על המוקד מוכן לו מימי אביו), **ועניתיך**, מסב פניו אל ישראל, מה שעניתי אותך ע"י אשור **לא אענך**

עוד, וזה נכון מאד אם נאמר שמעשה זה היה באסרחדון, שאז חדל אשור לענות את ישראל, ואם נאמר שהיה קודם לכן, עכ"פ חדל לענותם בעת ההיא שהיה דעתו להלחם עם ישראל ולענותם, וע"י חורבן נינוה נבטל עצתו בעת ההיא:

פסוק יג

ועתה אשבור מוטהו, של אשור שהם המשא של מס ועבדות, וגם **מוסרותיך אנתק** מה שהיית אסור במוסרות מפני פחד גדודיו וחייליו (ואם היה מעשה זו בימי מנשה כנ"ל נשבר העול לגמרי כי מאז חדלה ממשלת אשור על ישראל, ואם היה קודם לכן ר"ל שעכ"פ עתה אשבור, כי מה שבא אח"כ סנחריב עליהם היה בעת העתיד):

פסוק יד

וצוה עליך ה', מסב פניו אל סרדנאפל, ה' צוה וגזר עליך אשר **לא יזרע משמך עוד**, שלא יעמוד מבניך מלך שיקרא על שמך, כי נמחה הוא וזרעו ושמו לא יזכר עוד, **מבית אלהיך אכרית פסל ומסכה** שהיה מנהג המלכים להעמיד פסילי צלמם בבית אלהיהם, והיו מכבדים את פסלו ומיחסים לו אלהות, ואז הסירו כל פסל שהיה אות ציון לכבודו, בהפך העמידו על קברו פסל של גנאי להורות על קלותו ובזיונו, כמו שזכרו ספורי דברי הימים, ועז"א פסל ומסכה אשים (ציון) **קברך** שיהיה לציון **כי קלות** ונבזית מאד:

פרק ב

פסוק א

הנה על ההרים רגלי מבשר, כי מלך זה רצה להכניע את יהודה, והם התיראו מפניו, ובאה להם הבשורה מן מפלתו, והנה לדעת המבארים שהיה מעשה זו בימי מנשה מבואר בד"ה ששרי הצבא אשר למלך אשור לקחו את מנשה ויביאוהו לבבל בחוחים ויעתר מנשה אל ה' וישיבהו למלכותו, מבואר כי נלקח ע"י בעליזאס שר צבא בבל שהיה אז תחת פקודת מלך אשור, ואח"ז כשמרד שר צבא בבל בסרדנאפל מלך אשור השיב את מנשה למלכותו, ומבואר בד"ה שם שמנשה נדר אז נדרים לעבוד את השם, ולפי פרושי הוסד ע"ז מזמור ס"ו בתהלות ואמר שם אשלם לך נדרי אשר פצו שפתי כו', ואז יצאו **מבשרים על הרי יהודה משמיע שלום** כי אין פחד מן הצר, ואמר להם **שיחוגו את חגיהם** כי נבנה המזבח והחלו לעבוד את ה' **וישלמו נדריהם** אשר נדרו בצר להם, כי אין פחד מן מלך אשור שקראו למעלה בשם יועץ בליעל, **כי לא יוסיף עוד לעבר בך בליעל כי כלה נכרת** ר"ל הוא וביתו, (וגם למ"ש אני שנראה שהיה מעשה זאת קודם,

היה דעתו להלחם ביהודה, וכבר החל להרע לעשרת השבטים ולא נזכר בכתוב מפני שלא יצאה רעתו אל הפועל):

פסוק ב

עלה, כבר **עלה המפיץ על פניך** הוא מלך אשור שהפיץ (או שהיה דעתו להפיץ) את ישראל בגולה, אמנם עתה הוא **נצור מצורה** ששרי הצבא אשר לו צרו עליו והוא נתון במצור (כנ"ל א' א') על כן **צפה דרך** לשמוע בשורה טובה ממפלתו, **וחזק מתנים ואמץ כח מאד** כי תשמע בשורות טובות:

פסוק ג

כי שב ה' את גאון יעקב, שגם עשרת השבטים שהיו בגלות תחת ידו נתן להם רשות לשוב לארצם, ויהיה גאונם דומה **כגאון ישראל** שהוא שבט יהודה שלא היו תחת ידו, כי עד עתה **בקקום בוקקים** היו דומים כגפן שהריקו את פירותיו, וגם **זמורותיהם שחתו** ששחתו זמורות הגפן עצמו, ר"ל שמלבד ששללו את ממונם הגלום מארצם עד שלא יוכלו עוד לשאת ענף ולעשות פרי, (וגם אם נאמר שהיה מעשה זו בימי קדם, צ"ל שמלך אשור כבר התחיל להשליח חילו בעשרת השבטים מזמן קדם הגם שלא נזכר בכתוב :

פסוק ד

מגן, עתה חוזר לספר חורבן הראשון של נינוה בפרטות, תחלה בטח המלך סרדנאפל על המון גבוריו שנצחו את המלחמה **עד שמגן גבוריהו** היה **מאדם** צבוע אדום, שהוא אות שישפכו דם רב ולא יחמולו, **אנשי חיל** שלו הם **מתולעים** לבשו מלבושים צבועים בדם תולע לסימן רצח ודם, **באש פלדות הרכב**, הרכב **שהוכנו** עתה מחדש למלחמה נתנו באש פלדות דהיינו בלפידי אש שיהיו חדשים כאילו **הוכנו היום**, **והברושים הרעלו**, החניתות שהיו מעצי ברושים המשחו ברעל וסם המות:

פסוק ה

בחוצות, החוץ היא אחורי הבתים שם **יתהוללו הרכב** וישתגעו כמשוגעים, **וברחובות** שהם מקומות הרחבות לפני הבתים **ישתקשקון** יתקבצו כמו שמתקבצים על השוק רבים ביחד, ומראיהם דומה כלפידים וירוצו כברקים במהירות גדול. ע"כ ספר איך הכין כל גבוריו ורכבו והמונו למלחמה:

פסוק ו

יזכר אדיריו, חוץ מזה זוכר האדירים שהוא המחנה שהלכו לעזרתו מן באקטריען שעליהם סמך לנצח את האויב, אבל **יכשלו בהליכתם**, בעת לכתם נכשלו בדרך, ר"ל שהיה רוח אחרת עמם והתחברו אל המורדים והיו כנגדו, כאילו נכשלו ע"י המכשילים

ומפתים אותם מלכת לעזרתו ועפ"ז נכשלו כל גבורי חילו ונפלו במלחמה כמבואר בספור אשר הבאתי בריש הספר, אז **ימהרו חומתה**, אז נסגרו בחומת העיר להשגב מני צר, **והוכן הסוכך** שהכינו את המבצר שיסוכך בעדם מן האויב:

פסוק ז

שערי הנהרות נפתחו, אח"כ עבר נהר חדקל את חקו ונפתחו שעריו והציף את העיר, ואז **ההיכל נמוג**, ר"ל המלך וכל בני היכלו נמוגו מפחד, כי מכשפיו אמרו לו שעת יציף הנהר את העיר ימסר ביד האויב:

פסוק ח

והוצב גלתה הועלתה, ואז הוכן מדורת אש לשרוף את המלכה ואת כל פלגשיו וגולתה היינו המלכה הועלתה על המוקד מכוסה בצב שהוא כסא מכוסה שבו נושאים את השרים, **ואמהותיה** גם הם הועלו על האש, והם **מנהגות** ומקוננות **כקול יונים**, **ומתופפות על לבביהן** מכים על לבבם מרוב הצער:

פסוק ט

ונינוה כברכת מים, שע"י נהר חדקל שהציף אותה נעשית כברכה מלאה מים, אמנם הלא **מימי היא**, הלא כן דרכה מימי קדם שהנהר מציף אותה בכל פעם, וכבר כתב הרי"א שנינוה היתה תמיד מלאה מים והוצרכו לבנות בתיהם ע"ג עליות וא"כ הלא זה דבר רגיל שם, ובכ"ז **והמה נסים**, בא עליהם פחד ע"י הסימן שהיה להם מקוסמיהם מהצפת הנהר ונסו כולם, **עמדו** כבר בארנו את אשר סופר בדה"י הקדמונים כי החיל שכבשו אז את נינוה הבטיחו לבני העיר שלא יעשו להם רעה כי לא באו למלחמה על העיר רק להשפיל גאון הבליעל סרדנאפל וצעקו אליהם שלא יברחו, וז"ש **עמדו עמודו**, כן צעקו אליהם שלא יברחו, **ואין מפנה** כי רעדה אחזתם ונסו ואין רודף:

פסוק י

בזו, עוד סופר בדה"י שהמנצחים לא רצו לגעת בשלל נינוה ובבזה לא שלחו את ידם כי היה די להם בכבוד הנצחון שכבשו את העיר ולא באו בעבור בז ושלל, עפ"ז ימליץ, שאומר אל המנצים **בזו כסף בזו זהב**, הלא נמצא שלל רב כי **אין קצה לתכונה**, ויש שם אוצרות אין קץ, והמנצחים משיבים **כבוד מכל כלי חמדה** ר"ל הכבוד של הנצחון הוא יקר וגדול אצלנו מכל כלי חמדה, באנו בעבור הכבוד לא בעבור השלל:

פסוק יא
בוקה, מצייר מעמד אנשי העיר, הכל נתרוקן וזה **בוקה ומבוקה**, והכל נשחת וזה **מבולקה**, **ולב** אנשי העיר **נמס** מרוב הפחד, **ופיק ברכים** בעת הניסה והבריחה, **וחלחלה בכל מתנים** מרוב שבר ויגון:

פסוק יב
איה עתה ישים המליץ פניו אל בית המלך, אשר חרב ושמם, ויתפלא על האכזריות של סרדנאפל ששרף את נשיו ואת ילדיו הרג כאכזר ולא חמל, ואומר **איה מעון אריות**, הוא בית המלכות ששם ישבו המלכים שהם האריות הזקנים, **ומרעה היא לכפירים** שסביב ארמון המלך רעו הכפירים שהם צעירי האריות ר"ל בני המלך, **אשר הלך אריה ולביא שם** ששם היה הולך תמיד האריה והלביא שהוא נקבת האריה, רצה לומר המלך והמלכה, וגם שם הלך **גור אריה** היינו הילדים הקטנים בני מלכים, **ואין מחריד** כי היו בטוחים שמה:

פסוק יג
אריה, ואיך נעשה שם עתה האכזריות הזה **שהאריה טורף את גורותיו**, ר"ל שהמלך הרג את ילדיו הקטנים, והאריה **מחנק ללבאותיו** שצוה לחנק את נשיו שהם הלביאות. כי נתחנקו ע"י העשן, **וימלא טרף חוריו ומעונותיו טרפה**, מה שטרף את נשיו קורא טרפה בלשון נקבה ומה שטרף את גוריו קורא טרף בלשון זכר, ומצייר שהנשים דרו במעונות והגורים שכנו בחורים קטנים, (כמשל האריה) ר"ל שהילדים היו בחדרים קטנים ומלא אותם טרף, ונשיו היו בארמנותיו וימלא אותם טרפה, הנשמע כזאת?

פסוק יד
הנני משיב **הנני אליך נאום ה'**, ר"ל זה היה בגזרת ה', **והבערתי בעשן רכבה** של המלכה, שהיא הועלתה למוקד עם רכב שלה ועגלת צב כמ"ש והוצב גולתה הועלתה ונחנקה בעשן המוקד, **וכפיריך תאכל חרב** גם יתר בניו שנשארו תאכל אותם חרב האויב (וכבר מובא בדברי המפ' שדרך צודי אריות להבעיר עשן במעון האריה ואז יצאו הכפירים מחוריהם ויהרגום הציידים בחרב) ועי"כ **והכרתי מארץ טרפך** שלא תטרף עוד גוים רבים, וגם **לא ישמע עוד קול מלאכיך** אשר ביד מלאכיך חרפת ה':

פרק ג

פסוק א

הוי, עתה מתחיל הנבואה העתידה אשר חזה על חורבן השני של נינוה שנחרבה ע"י נבוכדנצר בראשית מלכותו שאז נהרסה כל העיר ונשארה שממה לעולם, שעז"א ספר חזון נחום האלקושי, **הוי עיר דמים** ששופכת דם, **כולה כחש** כולם כחשו בה' ובמציאותו, **פרק מלאה**, הגם שמלאה מבשר טרפה בכ"ז **לא ימוש טרף** טורפים תמיד מחדש לרצוח ולאבד נפשות:

פסוק ב

קול, א] מצייר רעש העיר שנשמע תמיד קול שוט וקול רעש של אופנים, ב] מצייר הסכנה שיש בעיר שתמיד **סוס דוהר ומרכבה מרקדה**:

פסוק ג

פרש מעלה, במקום מעלה ההרים ששם לא תבא המרכבה והסוסים, שם נמצא פרש **ולהב חרב וברק חנית** ששם יעמדו אנשי המלחמה, ועי"כ נמצא **רב חלל** שיומתו אנשים בחוצות, **וכבד פגר** שמכבדים את הפגרים במטאטא כמו שמכבדין אשפתות, ובכ"ז **אין קצה לגויה** שא"א להסיר כל הפגרים עד **שיכשלו בגויתם** שההולכים יכשלו בם:

פסוק ד

מרוב, וטעם קיבוץ ההמון הרב לשם ע"י רוב זנוני זונה שנמצא שם, שהיא **טובת חן** וגם **בעלת כשפים** לצודד נפשות ע"י כישוף, עד **שמוכרת גוים בזנוניה**, **ומשפחות** היקרות שלא יתפתו על הזנונים תמכרם **בכשפיה**, שהכשפים הם חוץ לטבע וימשלו גם על משפחות מצוינות, ובנמשל שהגוים יתפתו להקבץ שמה ע"י רוב העושר והמסחר שלה, שזה נמשל לאתנן זונה (כמ"ש בישעיה כ"ג), והמשפחות יתפתו ע"י כישוף ותחבולות שתסמא עיניהם להיות משועבדים אליה:

פסוק ה

הנני אליך וגליתי שוליך שולי הבגדים המטונפים אגלה **על פניך**, **והראיתי גוים** שהם נתפתו ע"י זנות אראם **מערך** שהיא ערותך, **וממלכות** שנתפתו ע"י כישוף אראם **קלונך**:

פסוק ו

והשלכתי עליך שקוצים לנבל את יפיך עד שאשים אותך **כראי** ודבר מטונף:

פסוק ז
והיה, עד **שכל הרואה אותך ידוד** ויתרחק **ממך**, ויאמר **שדדה נינוה** ר"ל אחר שנינוה שדדה תמיד את כל העולם א"כ **מי ינוד לה** אחר שכולם שונאים אותה. עתה יסוב המליץ פניו אל נינוה אומר אליה **מאין אבקש מנחמים לך**, למי קרה צרה כזאת עד שבזה אנחם אותך לאמר שגם לפלוני קרה כזאת:

פסוק ח
התיטבי, משיב לאמר הנה אוכל לנחם אותך לאמר **התיטבי מנא אמון** שגם היא נחרבה כמוך, וגם היא היתה דומה לך בעת גדולתה, שהיתה נא אמון עיר רבתי עם, וכן כמו שאת יושבת על נהר חדקל, כן היא, היא **יושבה ביאורים** עד **שמים סביב לה** מכל צד, ונוסף לזה היה הים מקיף אותה עד שהים היה לה כחיל וחומה, עז"א **אשר חיל ים**, וגם **מן הים** היה **חומתה** שחומתה הגדולה וחיל שהוא החומה הקטנה היה הים:

פסוק ט
כוש, וגם היה לה תוקף ועזרת אנשי חיל יותר ממך, כי **כוש עצמה** כוש היה עוצם לה, וגם **מצרים** בעצמה **אין קצה** לאנשיה שהיו רבים מאד, וגם **פוט ולובים** (**אשר**) **היו בעזרתך** שעזרו לנינוה, גם המה היו אז בעזרת מצרים:

פסוק י
גם היא לגולה הלכה כמוך, **וגם עולליה ירוטשו** כמו שקרה לך, **ועל נכבדיה ידו גורל** לקחתם לעבדים עפ"י הגורל:

פסוק יא
גם את, ר"ל בזה אנחמך שכן קרה או יקרה לעיר גדולה כמוך, ומצייר כי בזה תשתה כוס תנחומין, כמנהג האבל בעת התנחומין, ותשכרי מן הכוס, ובזה **תהי נעלמה** תתעלם מן העין כאילו אינך עוד בעולם, **גם את** (תשכרי) את, אשר **תבקשי** עתה **מעוז מאויב** ותחשוב להשגב במבצר ולהנצל, לא יועיל לך זאת, כי.

פסוק יב
כל מבצריך תאנים עם בכורים שבתנועה קלה **אם ינועו יפלו** מן האילן **על פה של האוכל** והתאנים הבכורים יפלו בקל יותר מן התאנים שלא נתבכרו, כן המבצרים שיתבכרו עתה יהיו יותר בנקל לכבשם:

פסוק יג
הנה, כי אין מי שילחם בעד המבצרים כי **עמך כנשים** שאינם בעלי מלחמה ולכן **פתוח נפתחו שערי ארצך**:

פסוק יד

מי מצור, מתלוצץ על התעסקם לחזק את מבצריהם ולהשגב בתוכם, אומר הרוצה להסגר במצור צריך להיות לו יאורי מצור שיהיו מים מוכנים לו בשפע, ואתה אין לך מים מזומנים **רק מי מצור שאבי לך**, כשואב מים בכלים שהם מועטים, וגם לא יעמדו ימים רבים כי יסרחו, **חזקי מבצריך** כי אינם חזקים, ואמר ע"ז בדרך הלצה **באי בטיט ורמסי בחמר** כי הטיט אינו ראוי לעשות ממנו לבנים, שהם נעשים מן החמר לא מן הטיט הנדוש ברגלי אדם, שהלבנים הנעשים מן הטיט יתפוררו ויהיו כאבק. ואתה שאין לך חמר לעשות ממנו לבנים, בואי בטיט ורמסי בחמר, תרמסי את הטיט כאילו ע"י הרמיסה יעשה חזק כחמר, ואני אומר לך **החזיקי מלבן** צריך את להחזיק היטב את המלבן שלא תתפורר הלבנה לפרורים, כי באמת נעשה מטיט:

פסוק טו

שם, אבל שם מדי תרמסי בטיט לחזק מבצריך **תאכלך אש** האויב, **והחרב תכריתך ותאכלך כילק** האוכל את עשב השדה, **התכבד כילק**, הילק הוא מין ממיני הארבה אשר בצאתו הוא רמה ואחר זמן יתעטף במעטפה (כמו שרוב הרמשים יתעטפו במסוה) וינוח שם זמן מוגבל ואחר יצא מן המעטפה ויתהוה ממנו בעל כנף ואז הוא ממין הארבה ויעוף, עפ"ז מדמה את המון הסוחרים והעמים שהיו נמצאים בעיר נינוה כילק בעוד שהוא רמה וזוחל על הארץ ולא יוכל לעוף, אבל אחר שנכבשה עיר נינוה יצאו מן המעטפה ונעשה להם כנפים ונעשו כארבה שיש להם כנפים ויעופו מן הארץ, וז"ש אתה רוצה **להתכבד כילק** ע"י הסוחרים הזוחלים בעירך כילק הזוחל, אבל **תתכבדי כארבה** כי במהרה יהיה להם כנפים לעוף מן הארץ:

פסוק טז

הרבית. מפרש מ"ש התכבד כילק, שכן **הרבית רוכליך** (שהם הסוחרים הקטנים מוכרי הסחורות לאחדים) **מכוכבי השמים**, והיה בתוכך כילק הרוחש ממקום למקום ואינו יוצא מגבול המדינה שהוא שם, אבל עתה **תתכבדי כארבה** כי **ילק פשט** הילק הזה פשט את המסוה ויצא מן המעטפה והוא ארבה בעל כנפים **ויעף** לארץ אחרת, ר"ל עתה כולם עזבו אותך:

פסוק יז

מנזריך, גם הפחות והסגנים שהלבשת אותם נזר ועטרה, נדמו **כארבה** המעופף למקום אחר כן מרדו בך ויעופו להחסות תחת צל נ"נ הכובש אותך, **וטפסריך** הם הממונים על צבא המלחמה נדמו **כגוב גובי**, כקיבוץ של מיני ארבה אשר דרכם **לחנות בגדרות ביום**

קרה, אז הם שקועים בגדרות ונרדמים כל ימות החורף, ועת אשר **שמש זרחה** אז **ונודד** כל אחד ידוד לבדו **ולא נודע מקומו אים**, כן כל ימי המלחמה נסתתרו בגדרות ובחורים ונרדמו ולא עשו מאומה, וכשנפתחו שערי העיר ברחו איש לנפשו:

פסוק יח

נמו, מפרש כי כן **נמו רועיך** היינו המנהיגים שמנית על החיל נמו בשינה, ועי"כ **ישכנו אדיריך** הגבורים שלך שכנו במשכנותיהם ולא יצאו להלחם, וכן **נפשו עמך** כל עם המלחמה שבת וינפש, ולא לחמו, ועתה הם על ההרים ואין מקבץ, זה הנמשל של שמש זרחה ונודד, נפוצו על ההרים ואין מקבץ אותם:

פסוק יט

אין (**רוח**) **כהה לשברך**, ר"ל לא ימצא איש שיכהה רוחו עליו ויצטער על שברך, (**ואין רוח**) **נחלה למכתך**, גם על המכה שאחר השבר אין חולה ומצטער עליך, כי בהפך **כל שומע שמעך** ר"ל שמע של שברך **תקעו כף עליך** לסימן שמחה, **כי על מי לא עברה רעתך תמיד**, שהרעות לעמים רבים ולכן שמחו כולם על מפלתך: